

CENTAR ZA NENASILNU AKCIJU
CENTRE FOR NONVIOLENT ACTION

ured u Beogradu:
Studentski trg 8/5A, 11000 Beograd,
Srbija i Crna Gora
Tel: +381 11 637 661, 637 715
Fax: +381 11 637 603
cna.beograd@nenasilje.org
www.nenasilje.org

TROMESEČNI IZVEŠTAJ

MART - MAJ 2003.

Centar za nenasilnu akciju (CNA) je nevladina i neprofitna organizacija čiji su osnovni ciljevi izgradnja mira, razvoj građanskog društva, regionalna saradnja i promocija kulture nenasilja.

Naša glavna aktivnost je organizovanje i vodjenje treninga (seminara) iz nenasilne razrade konflikata i podrška grupama i pojedincima koji žele da se bave ovom vrstom rada. Kroz treninge iz nenasilne razrade konflikata imamo kao cilj razvoj političke svesti učesnika/ca i širenje vještina nenasilnog ophođenja sa konfliktima. Na treninzima CNA okuplja ljude iz svih krajeva Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Jugoslavije i Makedonije, time dajući posebnu važnost umrežavanju i komunikaciji među ljudima iz različitih krajeva, podržavajući proces razgradnje predrasuda i izgradnje poverenja.

CNA je počeo sa radom 1997. godine otvaranjem ureda u Sarajevu. Ured u Beogradu je otvoren 2001. godine. CNA je ogranak nemačke organizacije KURVE Wustrow.

Sadržaj

1. UVOD.....	3
2. GLAVNE AKTIVNOSTI.....	5
Program Trening za trenere/ice iz nenasilne razrade konflikata	5
Faza VII - Projekti učesnika/ca programa.....	5
Faza VIII - Završni trening / Evaluacija programa	5
Osnovni trening iz nenasilne razrade konflikata	6
3. OSTALE AKTIVNOSTI	9
3.1. Kongres "Studenti grade mostove"	9
4. PRILOG.....	10
Trening iz nenasilne razrade konflikata za mlade u Crnoj Gori.....	10
Trening nenasilne razrade konflikata za novinare/ke lokalnih medija.....	11
Osnovni trening iz nenasilne razrade konflikata u Makedoniji.....	14
Osnovni trening iz nenasilne razrade konflikata	15
Trening iz nenasilne razrade konflikata za prosvjetne radnike/ice	16

1. UVOD

Drage prijateljice, dragi prijatelji!

Pred vama se nalazi još jedan tromesečni izveštaj.

Protekla tri meseca bila su vrlo dinamična:

održano je **pet «malih» treninga** koje su organizovali/le i sproveli/le učesnici/ce programa *Trening za trenere/ice*, uz našu podršku: za mlade iz Crne Gore, za prosvetne radnike/ce iz Vojvodine i BiH, za novinare/ke, za aktiviste/kinje NVO iz Makedonije i jedan regionalni za ljude sa prostora bivše SFRJ;

održan je jedan naš dosta zahtevan **Osnovni trening**, u Hajdučkim Vodama u BiH;

održane su **dve tribine** u BiH, u Zenici i Banja Luci, na kojoj su učestvovali nekadašnji učesnici ratova na prostorima bivše SFRJ, pod naslovom: «Četiri pogleda. Od prošlosti: ja u ratu, ka budućnosti: Kako ka trajnom miru» o kome je izašao dodatak na 20 strana u *Oslobođenju* i *Nezavisnim novinama* (više o tribinama možete pročitati u izveštaju sarajevskog ureda);

održan je petodnevni **trening /seminar za učesnike ratova** iz Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Srbije i Crne Gore (više o tome u izveštaju sarajevskog ureda);

održane su **dve radionice** na kongresu «*Studenti grade mostove*» u Hamburgu koji je okupio veliki broj studenata/kinja iz jugoistočne Evrope;

i neverovatno, ali istinito završen je jedanaestomesečni program **Trening za trenere/ice** nakon koga smo prezadovoljni urađenim, i koji nam dolazi kao nagrada nakon ova poslednja tri jako naporna meseca.

Ponekad se pitamo kako nas osmoro uspevamo da sve ovo izorganizujemo, no kada samo pogledamo ljude koji su jedanaest meseci aktivno posvetili programu *Trening za trenere/ice*, i vidimo šta smo postigli/le, dobijemo beskrajnu motivaciju i snagu da nastavimo da radimo. Isto važi i za nenadane odjeke u javnosti ispunjene podrškom nakon tribina održanih u Bosni i Hercegovini.

Zaključujući ovaj tromesečni izveštaj i dalje smo zabrinuti/e u vezi s obezbeđivanjem finansijskih sredstava za osnovni trening iz nenasilne razrade konflikata. Još ne znamo da li ćemo dobiti finansijsku podršku za naredna dva osnovna treninga koja bi trebalo da održimo tokom leta ove godine.

Snagu ne nalazimo u aktuelnim društvenim zbivanjima, koja po pravilu diktiraju "naši" političari/ke i organizovani kriminal. Ali nalazimo jaku volju jer osećamo otpor i potrebu da utičemo na društvena zbivanja i podržimo ostale građane/ke koji žive u ovom društvu i grade ga da to čine.

A zbivalo se svašta. Nakon ubistva premijera dr Zorana Đinđića u Srbiji je proglašeno je vanredno stanje koje je trajalo 42 dana gde je država pokušavala da se obračuna s organizovanim kriminalom podržavanim i tolerisanim tolike godine. Nismo sigurni/e koliko je ta akcija bila uspešna, a tek ćemo da vidimo šta će sudovi da urade. U Crnoj Gori je javni tužilac zaključio da nema dovoljno elemenata za krivično gonjenje osumnjičenih u aferi trgovine ženama, nakon svedočenja žene koja je preživela strahote trafikovanja i njenog otpremanja nazad u Moldaviju. Srbija i Crna Gora su stupile u Savet Evrope. Sad sve više govori i o pristupu NATO savezu, a

glasovi koji govore o posledicama i nedostacima takvog postupka su nečujni u javnosti. Posle 10 godina državljani/ke Hrvatske i Srbije mogu bez viznog režima da prelaze granicu. U Makedoniji je situacija vrlo zategnuta, no još uvek vrlo nezanimljiva za vesti u ostalim zemaljama. Pre nego što ona dospe u vesti ostalih zemalja, ljudima u Makedoniji koji se zalažu za mir i dobre međuetničke odnose je hitno potrebna podrška, jer će posle možda biti prekasno.

2. GLAVNE AKTIVNOSTI

Program Trening za trenere/ice iz nenasilne razrade konflikata (faze VII i VIII)

Faza VII - Projekti učesnika/ca programa

Januar - Maj 2003.

U periodu od januara do maja 2003. godine pripremane su, organizovane i održane aktivnosti učesnika i učesnica programa Trening za trenere/ice. Od šest ideja za projekte na kraju je realizovano čak njih pet:

- trening za mlade u Crnoj Gori
- trening za novinare/ke iz Srbije i Crne Gore
- trening za prosvetne radnice/ke iz Bosne i Hercegovine i Vojvodine
- trening za aktivistkinje/aktiviste iz različitih delova Makedonije
- trening iz nenasilne razrade konflikata za ljude sa prostora bivše SFRJ

Učesnici/ce programa su samostalno osmislili aktivnosti, odabrali timove za implementaciju, organizovali ih, vodili, i bili zaduženi za pisanje narativnog izveštaja i sklapanja finansijskog izveštaja.

Po želji učesnika/ca u trenerskim timovima za skoro sve treninge su bili i po jedan/a član/ica CNA tima. Timu učesnika/ca koji je pripremao trening iz nenasilne razrade konflikata za ljude sa prostora bivše SFRJ umesto nekoga iz CNA tima pridružio se naš kolega Darko Marković iz grupe «Hajde da...» koji je učestvovao u prvom programu TzT 1998-1999 i koji ima nekoliko godina iskustva rada sa različitim ciljnim grupama. Timu koji je radio trening za mlade u Crnoj Gori priključila se Dragana Šćepanović iz Centra za građansku inicijativu iz Kolašina / Crna Gora, koja je učestvovala u našem programu TzT 2000. godine. Jako nas raduje ova saradnja ljudi koji su prošli različite programe TzT.

Ova faza programa predstavlja inovaciju u odnosu na programe prethodnih godina i uvedena je na osnovu detaljnih evaluacija prethodnih programa i povratnih informacija koje smo dobili/le od učesnika/ca. Pokazala se kao pun pogodak i kao razvijanje programa upravo u pravcu koji je potreban, tj. U pravcu opsežnijeg osposobljavanja i osnaživanja učesnika/ca za samostalnu organizaciju i sprovođenje aktivnosti.

U prilogu ovog izveštaja nalaze se narativni izveštaji učesnika/ca programa koji su realizovali projekte.

Faza VIII - Završni trening / Evaluacija programa

23-27.5.2003, Ulcinj

U Ulcinju, od 23-27.5.2003. održan je završni trening ovog programa. *Ideja* treninga je bila evaluacija celokupnog programa, razmena iskustava sakupljenih tokom samostalnih treninga učesnika/ca, pogled u budućnost i međusobna saradnja.

Zbog velike potrebe za razmenom iskustava produžili smo trening za jedan dan, tako da je trajao ukupno tri radna dana. Međutim, čini se da ni to nije bilo dovoljno, kako je nama jako važna evaluacija celokupnog programa ostala u senci razmene sakupljenih iskustava i razmene ideja i potreba za budući rad.

Učesnici/ce programa su još uvek bili/e pod jakim utiskom treninga koje su oni/e radili/le i imali veliku potrebu da drugima ispričaju sa kakvim su se poteškoćama susreli/le, kako su se s njima nosili/le, šta im je bilo novo, lepo, interesantno, šta su im pouke. Interesantno je da su se svi/e okarakterisali/le timski rad u svojim trenerskim timovima kao veoma lepo, možda najlepše iskustvo; a timovi su formirani oko ideja za aktivnosti, a ne na osnovu želje da se s nekim bude u timu. To nam govori o izgrađenosti ove grupe ljudi i raduje nas taj osećaj povezanosti i želja za saradnjom.

Evaluaciju celokupnog programa nismo uspeli/le da uradimo onako detaljno i plodotvorno kako smo se nadali/le, jer ona jednostavno nije bila prioritet učesnicima/ama, što je i razumljivo. Pored velike potrebe da se razmene različite informacije na ovom poslednjem zajedničkom susretu rad na evaluaciji doneo je pad koncentracije i vrlo štute rezultate. Međutim, mi nismo nezadovoljni/e ovim ishodom, kako će svakako uslediti detaljna evaluacija programa: jedan deo, spoljnu evaluaciju, radiće Berghof Research Center for Constructive Conflict Management iz Berlina, koja podrazumeva i intervjuje s učesnicima/ama programa; a i mi ćemo posebno pripremiti detaljne upitnike za učesnike/ce.

Zvuči nam neverovatno, no IV program Trening za terenere/ice sa novim konceptom je završen. Svih osam faza koje smo planirali/le su realizovane. Ovaj novi koncept, odnosno nove faze programa, dale su nam mnogo veće rezultate nego što smo se nadali/le. Radeći na razvoju novog koncepta, pre skoro dve godine, nadali/le smo se da će biti bar jedna do dve smislene aktivnosti koje bi učesnici/ce tog programa osmislili/le i realizovali/le. Planirali/le smo da u nedostatku ideja učesnika/ca o aktivnostima, ili nedostatku želje i potrebe da rade na samostalnim aktivnostima, pozovemo da se priključe učesnici/ce prethodnih programa *Trening za trenere/ice*, koji/e su aktivni/ne i za koje znamo da bi im ova nadogradnja programa dobro došla. Ispostavilo se da je ova grupa ljudi, učesnika/ca ovog programa, bila puna ideja o potrebnim aktivnostima i sa velikom motivacijom da radi na izgradnji mira i promociji nenasilja, što lokalno, što regionalno.

Više učesnika/ca ovog programa je prokomentarisalo u toku ovog trodnevnog susreta da nemaju osećaj da je program završen, već kao da sada počinje deveta faza ovog programa koja nije vremenski ograničena i u kojoj se radi punom parom. I mi delimo taj osećaj.

Osnovni trening iz nenasilne razrade konflikata

Hajdučke Vode, Teslić, BiH 02 - 12.05.2003.

U hotelu Hajdučke Vode na Boriji, u blizini Teslića, održan je prvi naš ovogodišnji osnovni trening iz nenasilne razrade sukoba na kome je bilo 19 učesnika/ca (9 muškaraca i 10 žena) iz BiH, Srbije, Crne Gore, Makedonije, Kosova i Hrvatske.

U trenerskom timu koji je osmislio radionice i vodio ovaj trening bili su Sanja i Nedžad iz sarajevskog i Milan i Helena iz beogradskog ureda CNA.

Zbog dosta zakašnjelog negativnog odgovora od donatora od kojeg smo očekivali/e finansijsku podršku za ovaj trening, našli/e smo se u situaciji da nismo imali/e vremena za iznalaženje podrške od drugih fondacija te smo troškove ovog treninga najvećim dijelom pokrili svojim sredstvima. Dio troškova puta pokrili su sami učesnici/ce. Činjenica da nije bilo planirano da troškovi dolaska i odlaska za sve učesnike/ce budu pokriveni u potpunosti od strane organizatora (što je bilo naznačeno i u pozivima za apliciranje), uticala je vjerovatno, između ostalih stvari, na to da smo za ovaj trening dobili znatno manje aplikacija nego obično (57). Smanjeni broj aplikacija donekle otežao njihovu selekciju jer nam je bilo teže napraviti izbalansiranu grupu po raznim nivoima sa manjim brojem aplikacija. Ovo iskustvo vidimo korisnim u daljem iznalaženju načina da naše programe mirovne edukacije za ljude sa ovih prostora učinimo finansijski manje ovisnim o donacijama «sa strane», čemu dugoročno težimo.

Uz motivaciju za učešće na treningu i viđenja svoje uloge u procesima izgradnje mira, prilikom selekcije smo se vodili i idejom da ljudi koje pozivamo na ovaj trening imaju u svojoj aplikaciji izraženu želju da rade ili već nešto rade u svojim sredinama na zaštiti svojih prava i prava pripadnika/ca drugih društvenih grupa. Želja nam je bila da ove ljude na ovakav način, kroz edukaciju i osnaživanje, podržimo u tom njihovom nastojanju.

U grupi učesnika/ca su bili ljudi iz nevladinih organizacija (Multikultura Tetovo, OSCE Gnjilane, Suedost Bijeljina, Crnogorski ženski lobi Podgorica, FGT Urbana kultura Tuzla, Most Beli Manastir, Hajde da... Beograd, Suncokret Zagreb, Međaši Skopje, Udruženje mladih Otoka, Unija studenata Beograd, CCI Kočani, Zrenjaninski edukativni centar Zrenjanin), iz političkih partija i političkih struktura (G17+, DS, Ministarstvo odbrane vlade Makedonije), iz medija («Drita» Gnjilane) i prosvetni/e radnici/e (OŠ Vera Blagojević Banja Koviljača, OSŠ «9. maj»).

Koncept treninga je bio dosta otvoren u smislu da je u pripremama radionica prije treninga ostavljeno dosta prostora za prilagođavanje radionica i programa potrebama i interesovanjima grupe. Tokom treninga obrađene su teme: komunikacija, nenasilna komunikacija, timski rad i donošenje odluka, nasilje, razumijevanje i rad na sukobu, percepcija, predrasude i diskriminacija, uloga polova u društvu, kreativna razrada sukoba i moć. Uz sve poteškoće, trenerski tim je u svojoj evaluaciji izrazio zadovoljstvo konceptom cijelog treninga koji je bio posebno obilježen visokim nivoom angažovanja svih u radu na predrasudama i diskriminaciji. Osvještavanje i nošenje sa vlastitim predrasudama i situacijama kada smo diskriminirani/e i kada diskriminiramo u svakodnevnici, je za ljude na treningu ponekad bilo bolno, ali u isto vrijeme i podsticajno za preispitivanje, samokritiku i iznalaženje načina kako se boriti protiv toga.

Trenerski tim ima doživljaj treninga kao da se sastojao iz dva dijela koja su bila razdvojena slobodnim danom. Ta dva dijela se razlikuju međusobno po konceptu, dinamici radionice, dinamici grupe, i atmosferi, što daje jednu veliku specifičnost samom treningu.

Velika poteškoća na ovom treningu je bila činjenica da je u grupi bila jedna osoba koja zbog svog psihičkog stanja nije bila u mogućnosti da uđe u interakciju sa ostalima iz grupe i nije bila u mogućnosti da uspostavi komunikaciju, što je imalo za posljedicu jako puno obostranog nerazumijevanja u njenim odnosima sa drugima. Ovo je bilo pojačano i njenim smanjenim nivoom kontakta sa *realnošću*. Takva situacija je tokom radionica i van njih često eskalirala do toga da su se javljala snažna i često pomiješana osjećanja (ljutnja, sažaljenje, zbunjenost, nemoć...) sa

kojima su se trenerski tim i grupa na momente jako teško nosili pa je i proces rada bio time dosta opterećen. Sve ovo je bilo posebno izraženo u drugom dijelu treninga. Zbog toga se trenerski tim nakon konsultacija sa stručnim licem kojeg su pozvali i koji je stanje te osobe okarakterisao kao bolest, na njegovu preporuku i uz njenu izraženu želju, odlučio da organizuje bezbjedan povratak te osobe njenoj kući prije završetka treninga. Teškoće u nošenju sa tom situacijom bile su pojačane i time što je mjesto održavanja treninga prilično izolovano, bez velikih mogućnosti komunikacija sa «ostatkom svijeta», pa osobe iz grupe jednostavno nisu imale prostor za izmeštanje iz, na momente, dosta mučne atmosfere.

Trenerskom timu je, uz činjenicu da je ovo prvi put da su radili trening u ovom sastavu, zbog zahtjevnosti situacije, nošenja sa puno dilema i usled potrebe da se donosi jako puno važnih odluka u kratkom vremenu na momente bilo jako teško. U određenim trenucima su članovi/ice trenerskog tima bili/e zbunjeni/e situacijom i nisu bili/e sigurni/e kako postupiti, što je uticalo na to da su neki/e iz grupe na momente iskazivali/e nepovjerenje u trenerski tim. Ovo je na kraju treninga donekle ublaženo razrešenjem situacije na osnovu odluka koje su donesene, i povjerenje u tim, od strane grupe, se u velikoj mjeri vratilo.

Ovo iskustvo nam je, ma koliko teško bilo, i jako dragocijeno jer nam daje mnogo pouka i nudi prostor za promišljanja o mogućim načinima nošenja sa ovakvim situacijama na treninzima koje su, kako se pokazalo, moguće .

Kao još jednu poteškoću sa ovog treninga izdvajamo i loš tretman učesnika/ca od strane osoblja hotela. Postavlja nam se pitanje koliko to što odlazimo na ovakva mjesta sa željom, između ostalog, i da ih na ovakav način podržimo, nailazi na razumijevanje i prihvatanje.

U evaluacionom krugu na kraju treninga na pitanje: šta ste dobili, šta vam se sviđjelo i šta vam je bilo poteškoća na ovom treningu? Neki od učesnika/ca su odgovorili/e:

- *Trening je bio dosta dobar. Dobio sam to što na neke stvari gledam na drugačiji način. Imam još mnogo stvari o kojima trebam da razmišljam i da nađem svoje mjesto u svemu ovome.*

- *Trebaće mi mnogo vremena da složim misli. Osećam da sam dobila širi pogled i mnogo toga za razmišljanje.*

- *Posebno mi se sviđjela multietničnost sudionika mada mi se ta riječ ne sviđa. Sviđjelo mi se što sam bio sa ljudima iz različitih regija i što sam bio u prilici da spoznam specifičnosti iskustava tih ljudi. Imao sam poteškoća sa tlakom i zbog toga sam se teško budio. Dobio sam i uspomenu koju ću njegovati i nadograđivati.*

- *Dobio sam puno preispitivanja sebe i svojih postupaka i uvida u sebe i spoznaju da imam puno predrasuda kojih nisam bio svestan.*

- *Spoznao sam više stvari o «bosanskom loncu». Svidele su mi se priroda, metode rada i teme. Svidela mi se dobra organizacija tima u odnosu na grupu. Svidelo mi se a i bilo mi je poteškoća što smo pričali o sebi nešto što ne pričamo ni sa svojim bliskim prijateljima. Sviđa mi se što je trenerski tim u nekim situacijama dobro i brzo reagovao. Bila mi je poteškoća hrana i muzika.*

- *Malo sam isrpljen ali ovo mi je posebno iskustvo.*

3. OSTALE AKTIVNOSTI

3.1. Kongres "Studenti grade mostove"

Hamburg , 9-11. Maja 2003.

Po pozivu organizatora kongresa "Studenti grade mostove" koji se ove godine po drugi put održavao u Hamburgu, okupljajući veliki broj studenata iz jugoistočne Evrope i drugih koji studiraju u Nemačkoj, Adnan Hasanbegović i Nenad Vukosavljević su vodili dve radionice na kongresu sa temama "nasilje u društvu" i "predrasude". Kako je posebna motivacija za prihvatanje ovog poziva za vođenje radionica, bilo upoznavanje studenata-kinja sa Balkana sa CNA primerom mirovnog rada, obradovala nas je povratna informacija učesnica-ka radionica da se osećaju ohrabrene-i za povratak kući nakon studija, dobivši informacije o postojanju inicijativa koje se zauzimaju za mir u regionu i suprotstavljaju nacionalizmu. Vidno pod utiskom radionice o predrasudama, više ljudi nam je reklo da im je bila značajna, kao susret sa ljudima druge nacionalnosti i otvaranje priče o predrasudama koje su jako prisutne u njihovim porodicama i okruženjima.

Organizatori kongresa su nam rekli da je poziv upućen nama kao ljudima koji rade na sukobima, a sa obzirom na prošlogodišnje iskustvo sukoba između učesnika-ca albanske i srpske nacionalnosti, sa kojim oni nisu znali da se nose na zadovoljavajući način. Prisustvo mladih ljudi različitih nacionalnosti na radionicama nam ukazuje na potrebu rada sa njima kao potencijalnim povratnicima i nosiocima izgradnje drugačije budućnosti regiona.

4. PRILOG

Trening iz nenasilne razrade konflikata za mlade u Crnoj Gori

Ulcinj, Crna Gora, 28.02.-07.3. 2003.god.

Trening iz nenasilne razrade konflikata za mlade u Crnoj Gori održan je početkom marta u Ulcinju. U trenerskom timu bili su učesnice i učesnik TzT CNA, Lidija Zeković (Omladinski centar Postpesimisti Crne Gore, Kotor), Dragana Šćepanović (Centar za građansku inicijativu, Kolašin) i Radomir Radević (Centar za edukaciju mladih, Podgorica) i Ivana Franović iz beogradskog ureda CNA.

Grupu učesnika i učesnica treninga činili su mladi od 18 do 30 godina iz Pogorice, Ulcinja, Kotora, Budve, Kolašina, Cetinja, Brena i Bijelog Polja. Među njima bilo je najviše studenata/kinja, zatim, aktivista/kinja NVO sektora, a samo dva učesnika bila su aktivisti političkih partija. Zamisao trenerskog tima bio je da bude više mladih aktivnih u političkim partijama, no, nažalost, stigao je nedovoljan broj prijava od tih ljudi.

Trenerski tim se trudio da, prilikom odabira učesnika i učesnica, postigne zatpljenost različitih verskih i nacionalnih identiteta, kao i teritorijalnu zastupljenost mladih iz svih krajeva Crne Gore, u čemu se, uglavnom, i uspjelo.

No, ono što nam se nametnulo, kao pouka za budući rad je da bi distribuciji poziva za trening na sjeveru Crne Gore, trebalo posvetiti veću pažnju, jer, prema dosadašnjem iskustvu, iz tog dijela Republike malo ljudi je na »izvoru informacija«, kada je riječ o sličnim dešavanjima. Zbog toga se i ovog puta za trening prijavio vrlo mali broj ljudi.

Grupa na učesnika/ca poslije izvjesnog vremena bila je manja od planirane, jer su dvojica učesnika su, bez ikakvih objašnjenja, napustili trening trećeg dana. Trenerski tim je ostao uskraćen za informacije o razlozima takvog postupka.

Za sve učesnike i učesnice ovaj trening bio je prva obuka te vrste, a većina njih se prvi put susrela sa radom u okviru radionica i određenim temama. Vjerovatno i zbog toga, bilo je evidentno uzdržavanja od »otvorene« priče i razmišljanja o problemima u Crnoj Gori, posebno kada je riječ o odnosima između nacionalnih grupa. Zapaženo je i insistiranje većeg dijela učesnika/ca da situaciju u Crnoj Gori prestave idiličnom, bez većih teškoća i

kršenja ljudskih prava. Tako se, u više navrata, čulo da je Crna Gora multietnička država sa tradicionalno dobrim suživotom pripadnika/ca svih etničkih grupa. Kako je trening odmicao, takav stav je, uglavnom, postajao nevidljiviji, pa se, pri kraju, otvorenije, govorilo o određenim teškoćama, problemima i načinima za njihovo prevazilaženje.

Procjena postignutih rezultata

Trenerski tim je, tokom ovog treninga, primijenio fleksibilan koncept, pa je samo određen broj radionica bio unaprijed pripremljen. Time je, unaprijed, umanjena mogućnost »robovanja« određenim temam i zatvorenost treninga. Otvoren je prostor da se, prilično uspješno, isprate potrebe grupe, pa su uvođene teme, koje su došle kao povratna informacija od učesnika i učesnica.

Njavažnji cilj treninga postignut je radom na senzibilizaciji za nasilje i nenasilje u društvu (posebno strukturno nasilje), predrasudama i nacionalnim identitetima.

Međutim, postignuti nivo razumijevanja sukoba nije sasvim zadovoljavajući. Jedna od važnih tačaka za razumijevanje sukoba, koja je slabo pokrivena u okviru radionice, jeste poimanje kritike, kao konstruktivnog pristupa promjenama. Trenerski tim je imao utisak da je kritika percipirana, uglavnom, kao »nešto negativno« i shvatana je lično, što je stvaralo poteškoće u radu.

Nije pokrivena tema liderstvo, a utisak je da je uloga lidera poistovjećivana sa ulogom diktatora, s vrlo rijetkim viđenjem lidera kao nekog ko inicira, koordinira i olakšava proces timskog rada.

Obradovano nas je što je od učesnika/ca došla inicijativa za održavanje dvije »otvorene večeri«, na kojima bi se produbile teme i pitanja iskrsla tokom rada.

Detaljan dokumentacija treninga na srpsko/crnogorskom jeziku »Demokratija! Transatlanske integracije! Evropska smo država!«, koja sadrži 76 strana nakon desetak dana od završetka treninaga prosljeđena je svim učesnicima/cama.

Evaluacija učesnika i učesnica

Evaluacija treninga urađena je u okviru završne radionice. Svi učesnici i učesnice detaljno i iscrpno su popunili evaluacione upitnike. Navodimo neke od izjava učesnika i učesnica iz upitnika i usmene evaluacije.

Koje je tvoje najvažnije iskustvo sa ovog treninga?

- *Najvažnije iskustvo mi je što sam upoznala sebe. To neko unutrašnje stanje i neotkrivene sfere, koje ne dopiru do nas u svakodnevicu.*
- *Suočavanje sa »gorućim« pitanjima u mom društvu i različitim perspektivama, koje ljudi iz različitih krajeva imaju o njima. Naučio sam mnogo i osjećao emocije učesnika-ca koje su imali u raznim situacijama.*
- *Postala sam svjesna mnogih stavri na koje smo uglavnom »oguglali«. U meni se javio bunt u smislu »NEĆU DA OGUGLAM!«. Razbila sam neke predrasude i naučila da ne postoji jedna istina, već načini na koje je doživljavamo.*
- *Stekla sam veoma široko iskustvo, budući da su mi se otvorila vrata, iza kojih stoji niz pitanja o kojima ranija nijesam razmišljala. Smatrala sam da tih problema u društvu nema. Moje važno iskustvo je i Teatar (vježba »Teatar statua«), tj. moj život, čitava hijerarhija pitanja i veoma konstruktivno dobijene ideje.*

- *Iskustvo da svi možemo funkcionisati, iako imamo različite identitete i puno različitosti.*

Šta misliš da si dobio/la ovim treningom i kako to možeš iskoristiti?

- *Čini mi se da ću do sada drugačije reagovati na neka dešavanja i pojave u životu, nego što sam to do sada činio.*
- *Razbila sam neke predrasude, dobila nova saznanja i nadogradila stara. Naučeno ću iskoristiti u daljem radu u okviru moje organizacije, u kontaktu sa ljudima, formalnim i neformalnim razgovorima, a prije svega, ukoliko skoro preuzmem neku javnu odgovornu funkciju.*
- *Poboljšala sam svoju komunikaciju sa drugim ljudima.*
- *Otkrila sam da imam »more« predrasuda i radiću na njihovom razbijanju.*
- *Postalalo mi je jasno da se sve stvari mogu posmatrati sa različitih aspekata i da je važno imati otvorenost prema svim pitanjima. Čula sam puno različitih mišljenja o različitim problemima, što će mi pomoći da radim na svojim predrsudama i, u tom smislu, utičem na svoju okolinu.*
- *Mnoge stvari su mi bile u podsujesti, ali sada sam spremna da se usprotivim nasilju (bilo koje vrste), jer sada znam da sve potiče od nas kao pojedinaca. Davaću primjer drugima...*

Trening nenasilne razrade konflikata za novinare/ke lokalnih medija

Ulcinj, 15-23. 03. 2003. godine

Od 15. do 23. marta 2003. godine, u Ulcinju, održan je Trening iz nenasilne razrade konflikata za novinare i novinarku lokalnih medija u organizaciji IME - Inicijativa mirovne edukacije i CNA - Centra za nenasilnu akciju, a u saradnji sa Queeria LGBT. Finansijsku podršku za ovaj trening dobili smo od Ministarstva inostranih poslova Švajcarske.

Trening je održan kao sedma faza Treninga za trenere, koji je organizovao i sproveo Centar za nenasilnu akciju Beograd i Centar za nenasilnu akciju Sarajevo. Bila je to prilika da se dve učesnice i jedan učesnik Treninga za trenere opробaju u praktičnoj primeni znanja i veština koje su stekli u šest faza treninga i da svoje

iskustvo prenesu učesnicima i učesnicama treninga za novinare/ke.

Učesnici/ce - Treningu je prisustvovalo 18 osoba, 9 žena i 9 muškaraca, starosne dobi od 22 do 41 godine, iz Crne Gore, uže Srbije i Vojvodine. Nažalost, nije bilo ni jednog učesnika/ce sa Kosova, a učesnik i učesnica čije su aplikacije prihvaćene, dan pred trening morali su da otkazu svoje učešće zbog odrona na putu i nemogućnosti da doputuju na trening.

Iako smo pozivne aplikacije poslali velikom broju medija na Kosovu, primetili smo da je odziv bio veoma slab. To nas i dalje drži u

uverenju da je sa novinarima/kama sa tog prostora potrebno raditi, ali da prilikom slanja aplikacija treba razmisliti o traženju podrške tamošnjih organizacija.

Mediji iz kojih učesnici/e dolaze su: Radio-Novog Sad; Radio-Luna, Plav; Radio-Kisač; Radio-«Rom», Obrenovac; «Blic», Danilovgrad; «Publika», Podgorica; Radio-Kikinda; «Dnevnik», Novi Sad; «Napred», Valjevo; Radio-Kula; RTV Knjaževac; NNS – Novosadska novinarska škola; TV Pirot; Radio «021», Novi Sad; RTV Kuršumlija i TV «Apolo», Novi Sad.

Trenerski tim su sačinjavali/e: Katarina Katanić iz IME – Kragujevac, Nenad Vukosavljević iz CNA – Beograd, Predrag M. Azdejković iz Queeria LGBT – Beograd i Danica Novaković, IME – Novi Sad. Naglašavamo da je Centar za nenasilnu akciju Beograd - Sarajevo podržao ovaj trening, kako u samoj organizaciji i pripremi, tako i u sprovođenju svih aktivnosti vezanih za održavanje treninga i njegovu evaluaciju. Jedan od aktivista CNA (Nenad Vukosavljević) je bio član našeg trenerskog tima, i svojim znanjem i iskustvom pružio ogromnu podršku ostalim članovima/cama.

Trening je održan na bosansko-hrvatsko-srpskom jeziku. **Teme** koje su se obrađivale su: nenasilna komunikacija, timski rad, liderstvo, moć, nasilje, medijsko nasilje, predrasude, uloge polova u društvu, identiteti i različitosti, razumevanje sukoba.

Koncept treninga je bio prilagođen regionu i poljima interesovanja i delovanja ciljne grupe (novinara/ki). Rad je bio interaktivan – radioničarski. Fokus programa treninga usmeren je na osnaživanje, veštine timskog rada i senzibilizaciju za prepoznavanje govora mržnje. Odabir vežbi i primera je bio prilagođen okruženjima u kojima novinari/ke rade, pružajući im priliku da prepoznaju praktične oblike delovanja usmerenih na smanjivanje govora mržnje u medijima i osnaživanje novinara/ki na akcije usmerene protiv govora mržnje.

Jedan od **glavnih ciljeva** je bio da se novinarima/kama omogućiti da u svom radu i okruženju koriste veštine naučene na treningu, kao i da se osnaže da nenasilno deluju u različitim konfliktnim situacijama. Takođe, ideja je i da se, kroz preispitivanje vlastitog, ili rada kolega/nica, stekne uticaj o moći medija i

o načinima transformacije konflikata kroz medije.

Iako je program treninga bio unapred pripremljen, u toku samog treninga je menjan, u skladu sa fleksibilnim konceptom rada. Trenerskom timu je to odgovaralo jer smo se trudili da pratimo dinamiku i potrebe grupe.

Poteškoće - Složili smo se da nam je ubistvo srpskog premijera Zorana Đinđića, koje se dogodilo u vreme naših priprema za trening, predstavljalo veliku teškoću, jer smo lično bili veoma pogođeni, a kao trenerski tim zabrinuti u kojoj će se meri taj događaj reflektovati na sam trening i njegovo održavanje. Bili smo u dilemi da li da se trening uopšte održi u predviđenom terminu, ali smo posle kontaktiranja svih učesnika/ca odlučili da trening održimo prema planu koji je donet nekoliko meseci unapred.

Trenerski tim je kao najveću poteškoću u radu video otežani izlazak učesnika/ca iz profesionalne uloge novinara/ke i prelazak u JA, kao i nedostatak preispitivanja više sebe kao ličnosti pa tek onda kao novinara/ke. Postojala je potreba za definicijama i isključivim formama pouka i zaključaka. U pripremi treninga trenerski tim je procenio senzibilitet grupe u vezi sa odnosom većina i manjina u društvu, kao i aktivistički duh, odnosno lična želja da novinari/ke koriste medije kao sredstvo za aktivizam. U nekim slučajevima se izbegavalo otvaranje prisutnih konflikata.

Procenjujemo da postoji velika potreba da se nastavi rad sa ljudima iz ove profesije. **Pouka** za naredne slične treninge je da treba razmisliti o kombinaciji učesnika/ca iz medija, nevladinog sektora i prosvete, kako bi se potakao aktivizam samih učesnika/ca, a izbeglo shvatanje novinarske profesije kao «neutralne» u društvu.

Trenerski tim kao razlog za otežano lično otvaranje vidi motivaciju učesnika/ca koja se dobrim delom sadržala u želji da se poboljšaju lični novinarski kvaliteti, a nije postojala jasna motivacija za rad na sebi.

Na kraju treninga načinjena je pismena **evaluacija učesnika/ca**.

Na pitanje: «Koja su tvoja najvažnija saznanja sa ovog seminara?» neki od odgovora su:

- *Saznala sam, pre svega, kako se osećaju manjinske grupe. Saznala sam kakav teret one nose i kako im je teško*

da se suprotstave, da zatraže svoje pravo. Saznala sam zaista mnogo, mnogo toga, da mi je teško da izdvojim najznačajnije. Ovaj seminar mi je dragocen jer sam proširila svoje vidike.

- Da pre donošenja neke odluke treba obavezno sagledati različita mišljenja, stavove, aspekte, eventualne posledice koje bi rešenje izazvalo.

- Mislim da moja prava kao ravnopravnog građanina nisam dobro poznao ili nisam bio spreman i nisam imao hrabrosti da iskažem svoje mišljenje. Od sada ću u svakom slučaju mnogo više i aktivnije da zastupam svoja gledišta i stavove.

- Potvrdu da ništa nije nepromenljivo, pa ni ja! Shtavio sam koliko još imam da radim na sebi, i da taj posao verovatno nikada neću moći da smatram završenim...

- Naučio sam da drugi ljudi u konstruktivnom i iskrenom dijalogu mogu promijeniti moj stav. Takođe i ja njihov.

- Da imam pravo na sopstvena: mišljenja, želje, potrebe; koje su jednako važne kao i potrebe drugih. Da treba biti otvoreniji i hrabriji. Da predrasude stoje nekim ljudima na putu.

- Nisam tolerantna prema ljudima koji imaju potpuno suprotan stav i mišljenje od mog. Shvatila sam da te ljude izbegavam, diskvalifikujem i da ne želim da imam bilo kakav kontakt sa njima. Sa jedne strane mislim da je to moje pravo, a sa druge, da to nije u redu i korektno. Sanala sam da sam «zatvorena kao konzerva» pred nepoznatim ljudima.

- Da su tuđe potrebe i stavovi bitni i validni, važni kao i moji; da nekada nisam nimalo svesna svojih granica; da nekada uopšte nisam u stanju da predočim sebi i shvatim potpuno suprotne stavove i da uopšte

nisam u stanju da komuniciram sa takvim osobama.

Na pitanje: «Šta si dobio/la od treninga?»:

- Ne mnogo konkretnih odgovora, ali sigurno podstrek za stalno razmišljanje. Shvatila sam da se prava gotovo svih nas svakodnevno krše na ovaj ili onaj način, a da mi to ne prepoznamo i ne reagujemo. Mislim da ću nadalje bar pokušavati da reagujem.

- Preispitanje sebe; - da moram da budem jasnija, da se čujem i kada imam drugačije mišljenje; - nove prijatelje; - samopouzdanje - Želju da napredujem, mnogo više radim, budem strpljiv, saslušam i druga mišljenja kao da budem spreman da ponekad podvučem crtu kažem da sam pogrešio.

- Dobio sam, u nekoj meri, sliku gde se trenutno nalazim i u kom smeru bi trebao da idem dalje. U suštini, najviše sam dobio kontaktom sa nekoliko posebnih osoba, koje su mi i u pauzama "oduzimale vreme" terajući me na nova razmišljanja...

- Dobio sam novu inspiraciju i motivaciju da napredujem u poslu novinara. Nova korisna iskustva slušajući druge ljude, koji imaju drugačije ali i slične probleme kao i ja.

- (1) Slobodoumnijeg sebe, tolerantnijeg. (2) Saznanje da sam pun predrasuda. (3) Nova prijateljstva. (4) Novu, sasvim novu sliku prilikom izveštavanja. (5) čir na dvanaestopalačnom crijevu (ha-ha).

- Nova poznanstva; prethodno navedena saznanja; svest da treba da se preispitujem i da nije poenta da ja smislim najbolje moguće argumente da bih potkrepila svoje stavove već da sagledam i iznad svega pokušam da shvatim različita stanovišta

(Autori/ke: Danica Novaković, Katarina Katanić, Predrag M. Azdejković)

Osnovni trening iz nenasilne razrade konflikata u Makedoniji

Republika Makedonija, Ohrid, 04-12.04.2003.

Osmodneveni trening iz nenasilne razrade konflikata održan je u aprilu, u gradu Ohridu, Republika Makedonija. Trenerski tim su sačinjavali/e: Gordana Pirkovska-Zmijanac-Prva dečija ambasada na svetu Međaši, Skopje, Blerim Jašari-Centar za balkansku saradnju Loja, Tetovo, Čedomir Mančić-Socijaldemokratska partija, Beograd, Sanja Dimitrijević-Forum žena Lige socijaldemokrata Vojvodine, Novi Sad i Nedžad Horozović-Centar za nenasilnu akciju, Sarajevo.

Grupu učesnika/ca činili su aktivisti i aktivistkinje nevladinih organizacija iz Makedonije, pretežno iz njenog zapadnog dela. To je bio i jedan od kriterijuma prilikom odabira aplikanata/kinja iz razloga što u tom regionu živi stanovništvo različitih etničkih, nacionalnih i verskih pripadnosti i što su njihovi međusobni odnosi već godinama (ako ne i decenijama) veoma narušeni. NVO sektor je izabran za ciljnu grupu iz razloga što je jedan od najvažnijih ciljeva ovog treninga bio i mogućnost za multiplikaciju stečenih znanja, veština i iskustava.

Za trening smo dobili/e 49 aplikacija, ali nam je ipak bilo teško da napravimo odabir učesnika/ca iz razloga što su njihove motivacije bile veoma nejasne. Utisak ternerskog tima je da među članovima/cama NVO u Makedoniji dominira slika seminara kao mogućnost za druženje i putovanje.

Prilikom odabira aplikacija, trenerski tim je uspeo da postigne polnu izbalansiranost. Na treningu je učestvovalo 10 muškaraca i 9 žena. Jedna osoba je otkazala svoj dolazak jedan dan pred početak terninga, tako da tenerski tim nije imao mogućnosti da popuni upražnjeno mesto.

Procena postignutih rezultata

Što se tiče samog koncepta treninga, trenerski tim se odlučio za otvoreni koncept priprema radionica i to se pokazalo kao dobra odluka. Obradene su sledeće teme: nenasilna komunikacija, percepcija, različitosti, razumevanje sukoba, identitet i nacionalni identitet, nenasilje, nasilje, timski rad i zajedničko donošenje odluka, moć i izgradnja mira. Prvi deo treninga je bio dobro tematski postavljen, u grupi se izgradilo međusobno poverenje, tako da su se učesnici/ce otvorili/e

što je doprinelo da radionice budu konstruktivne. U drugom delu treninga postavljen je otvoren koncept priprema radionica i odabira tema, jer se u međuvremenu pokazala potreba da se odvoji još vremena za rad na Nenasilnoj komunikaciji i Razumevanju sukoba, što nam nije ostavljalo prostora da se obradi tema Kreativna razrada konflikata koja je bila predviđena. Takođe se nije obradila tema Uloga polova u društvu iz razloga što je trenerski tim procenio da u grupi ne postoji dovoljan senzibilitet za diskriminaciju polova koji bi omogućio da se na kreativan i konstruktivan način nosi sa ovom temom.

Očekivanja trenerskog tima da će se u grupi javiti mnoge konfrontacije na polju nacionalnih identiteta se nisu ispunila, ali se pojavila generacijaska polarizacija do koje je dovelo samo ponašanje i stavovi pojedinih učesnika/ca.

Važno nam je napomenuti da je ovakva vrsta treninga, sa metodama rada koje se baziraju na iskustvenom učenju i koje zahtevaju maksimalnu angažovanost učesnika i ušesnica, po prvi put održana u Makedoniji, iako se na ovom podneblju neprestano održavaju seminari na temu MEĐIETNIČKA TOLERANCIJA. Većina ljudi sa treninga su bili iznenadjeni jer su očekivali nešto sasvim drugačije, a za njih uobičajeno: više predavanja, manje radioničarskog rada, manje prostora da iskažu svoje mišljenje, servirana gotova rešenja, sertifikate. I pored toga, mišljenje tima je da smo jedan od najvažnijih ciljeva postigli, a to je da potaknemo učesnike/ce na samopreispitivanje.

Neke od izjava učesnika i učesnica iz evaluacionog upitnika i sa usmene evaluacije:

Koje je tvoje najvažnije iskustvo sa ovog treninga?

- *S obzirom da je ovo moj prvi trening, moje iskustvo se uvećalo, a najveći pečat mi je ostavio način na koji se odvijaju radionice, sloboda da se kaže svoje mišljenje a pri tom da te ne "osude" ostali učesnici.*

- *Moje najvažnije iskustvo sa ovih radionica je u tome što sam doznao šta je istinski trening. Naučio sam mnogo toga u vezi sa konfliktom, no najvažnije mi je ono*

što sam naučio u vezi sa timskim radom jer je to upravo ono što je potrebno mom gradu Tetovu iz kojeg dolazim i mojoj organizaciji.

- Ovaj trening me je naveo da duboko razmisljam i preispitujem svoj rad, da se borim prvenstveno za zadovoljavanje mojih potreba ali da pri tom ne zanemarim potrebe drugih, da ostvarim dobru komunikaciju i timski rad.

Kako je trening uticao na neke tvoje stavove?

- Uticao je mnogo zato što su se čuli različiti stavovi, širi način razmišljanja, čime dobijamo najrealnije rešenje.

- Pozitivno.

- Pomogao mi je da shvatim gde sam slaba i kako drugi to doživljavaju. Potvrdilo mi se mišljenje na jedinu podelu ljudi na dobre i loše.

- Ima radionica koje su potvrdile moje stavove i obratno.

- Deo ću zadržati, a deo ću menjati.

Šta si dobio/la ovim treningom?

- Mislím da sam mnogo naučila iz razloga što su teme koje smo obrađivali u direktnoj vezi sa našim radom, svakodnevnim životom te naučeno može da se primeni.

- Mislím da sam naučio mnogo toga što prethodno nisam ni čuo kao temu za

diskusiju. Za ono što se može primeniti u mojoj sredini ja ću se mnogo truditi, ali se podrazumeva da bih to postigao, neophodna mi je podrška.

- Naučio sam mnogo toga što nisam znao ranije i potrudicu se da promenim ono što je negativno.

- Mislím da sam naučio dovoljno da to mogu i primenjivati iako u životu često dolazimo u situacije iz kojih nemamo mnogo izlaza.

- Mnogo nešto i srećna sam što ću moći i mojoj grupi da prenesem neke nove utiske i iskustva i sve ono što sam saznala.

- Naučila sam kako da analiziram i okarakterišem nasilje i kako da reagujem u određenim situacijama. Bilo je korisnih vežbi pomoću kojih ću svoje viđenje i mišljenje moći da proširim na veći broj ljudi.

- Da se šire gleda i da se pravilno shvate tuđe želje, mišljenje i potrebe, bez ishitrenih osuda.

Detaljna dokumentacija sa ovog treninga na makedonskom jeziku je u pripremi, a biće dostupna u elektronskoj verziji na veb strani Centra za nenasilnu akciju –Sarajevo i Beograd.

Osnovni trening iz nenasilne razrade konflikata

Bečej, 8 - 14. 4. 2003.

U organizaciji Autonomnog ženskog centra iz Beograda i Odbora za ljudska prava Karovac, a uz podršku Centra za nenasilnu akciju Beograd, u Hotelu "Bela lađa" u Bečeju, u periodu od 8 - 14. 4. 2003. održan je Osnovni trening iz nenasilne razrade konflikata.

Opšti cilj treninga bio je:

Pridonošenje izgradnji mira na području bivše Jugoslavije kroz osnovni trening iz nenasilne razrade konflikta, a zadaci (specifični ciljevi) treninga bili su:

- edukacija i osnaživanje pojedinki/aca za prepoznavanje, razumijevanje i razradu konflikta

- senzibilizacija učesnika/ca o ulozí spolova u društvu, ljudskim pravima, pravima manjina

- potaknuti učesnice/ke na međusobnu izgradnju razumijevanja, poštovanja, tolerancije, povjerenja, suradnje i komunikacije

- umrežavanje pojedinaca/ki i grupa, s područja bivše Jugoslavije, kako bi se poboljšala komunikacija i suradnja unutar i van državnih granica

Trenerski tim činili su: Petar Gabud (Antiratna kampanja Hrvatske, Zagreb), Dragana Vujinović (Autonomni Ženski Centar, Beograd), Darko Marković (Grupa «Hajde da...», Beograd) i Nevenka Zuber (Odbor za ljudska prava Karlovac, Karlovac).

Sadržaj treninga

U skladu sa postavljenim ciljevima, kao i rezultatima isptivanja potreba učesnika (koje je obavljeno u sklopu prijavnog formulara), trenerski tim opredelio se za listu sledećih tema: upoznavanje, izgradnja grupe, nenasilna komunikacija, nasilje, razumevanje sukoba, različitosti, predrasude, nacionalni identitet,

identitet, uloga polova u društvu, transformacija sukoba, nenasilje, izgradnja mira, evaluacija treninga.

U skladu sa potrebama učesnika, najveći prostor na treningu dat je temama nenasilne komunikacije i razumevanja/transformacije sukoba.

Drugog dana treninga, u vremenu posle večere održana je i prezentacija organizacija učesnika/ca i trener/ica.

Grupa

U toku procesa selekcije od prispelih 167 prijavnih formulara trenerski tim odabrao je grupu od 18 najmotivisanijih učesnika/ca. Nažalost, 2 učesnice su svoje prisutvo otkazale dan pred održavanje treninga, tako da nije bilo moguće dopuniti broj sa nekim od ljudi sa liste čekanja.

Na treningu je učestvovalo 16 učesnika/ca, različitog nacionalnog, kulturološkog i organizacijakog backgrounda. U grupi smo imali: 4 osobe iz Centralne Srbije i Vojvodine, 2 učesnika sa Kosova, 3 iz Hrvatske, 4 Bosne i Hercegovine (oba entiteta) i 3 iz Makedonije. Takođe, u grupu smo imali i jednu osobu sa telesnim invaliditetom.

Proces

Od prvog dana treninga, trenerskom timu bilo je jasno da pred sobom ima jednu izrazito otvorenu i motivisanu grupu. Ova otvorenost, kao i spremnost na lično preispitivanje i preuzimanje odgovornosti za sopstevno učešće na treningu, rezultiralo je jednim izuzetno kvalitetnim procesom tokom čitavog treninga. Veliko poverenje stvoreno u grupi učesnika/ca, omogućilo je siguran prostor za pokretanje dubokih i emocionalno nabijenih tema iz oblasti kao što su sukobi, nacionalni identitet, uloga polova u društvu i dr. Zanimljivo je da je

ovakva povezanost među učesnicima/cama u grupi omogućila suočavanje sa različitim gledištima i mišljenjima u grupi, ali bez međusobnog povređivanja.

Nenasilje i nenasilna komunikacija postali su deo grupe i provlačili su se tokom čitavog treninga u obradi svih ostalih tema iz programa.

Zaključak

Prethodno definisani očekivani rezultati od treninga bili su:

- osnovna edukacija za prepoznavanje, razumijevanje i suočavanje s konfliktima
- preuzimanje inicijative i odgovornosti učesnika/ka
- moguća suradnja između pojedinaca/ki i organizacija iz kojih dolaze učesnice/ci
- osnaživanje pojedinaca/ki i davanje podrške za njihovo daljnje aktivno djelovanje u sredinama iz kojih dolaze
- stvaranje efekta multiplikacije

Imajući u vidu kvalitet i intenzitet procesa na treningu, mišljenje je tima da su gore pomenuti očekivani rezultati u potpunosti ostvareni. (više informacija možete naći u evaluaciji, objavljenj u dokumentaciji sa treninga).

Preporuke za budućnost

Većina članova/ica grupe iskazala je potrebu za dodatnom edukacijom iz oblasti koje su bile pokrivene ovim (osnovnim) treningom, u tom pravcu vidimo prostor za:

- moguće oraganizovanje 2. dela treninga sa istom grupom koji bi imao za cilj dublje obrađivanje već postojećih tema i/ili planiranje nekih zajedničkih akcija
- neki/e od učesnika/ca vidimo kao dobre kandidate za Trening za trenere iz nenasilne razrade konflikata

Trening iz nenasilne razrade konflikata za prosvjetne radnike/ice

Ilidža, Bosna i Hercegovina, 09-13.04.2003.

Na Ilidži, BiH, je od 09-13.04.2003. održan Trening iz nenasilne razrade konflikata. Ovaj trening dio je programa Trening za trenere/ice koji je počeo da se realizuje prošle godine u organizaciji Centra za nenasilnu akciju. Planirano je da ovaj trening sa prosvjetnim radnicima/icama kao ciljnom grupom, bude održan iz dva dijela. Planirano je da ista ciljna

grupa učesnika/ica iz BiH i Vojvodine učestvuje na oba dijela treninga.

U grupi je bilo 6 muškaraca i 9 žena, jedna učesnica otkazala je svoj dolazak nekoliko sati pred početak treninga tako da je ukupan broj učesnika/ica bio 15. Na trening su pozvane i dvije osobe iz RS, ali su one otkazale svoje učešće, što trenerski tim vidi kao specifičnu

poteškoću vezanu za ovaj trening, budući da je bilo jako malo prijava za učešće iz ovog dijela BiH.

Grupu su činili/e prosvjetni radnici/ice različitih profila: vaspitači/ice, učitelji/ice, nastavnici/ice, psiholozi/e, pedagozi/e, direktori škola, defektološkinja, osobe koje u školama rade sa djecom i mladima različitih uzrasta i sposobnosti.

U trenerskom timu bile su dvije osobe iz Centra za nenasilnu akciju: Tamara Šmidling i Adnan Hasanbegović. Druge dvije članice trenerskog tima Tijana Gnjidić i Alma Džafić su učesnice programa Trening za trenere/ice CNA i po prvi put su se našle u ovoj ulozi.

Doprinos izgradnji mira i ponovnom uspostavljanju narušenog međuetničkog povjerenja bili su osnovni ciljevi treninga. Prosvjetni radnici/ice imaju veliku moć, odgovornost i uticaj na rješavanje problema narušenog međuetničkog povjerenja, uspostavljanje otvorene komunikacije, poštovanje sebe i drugih. Doprinos koji mogu dati u izgradnji demokratskog društva je ogroman te je ovaj rad sa prosvjetnim radnicima/icama vrlo dragocjen i neophodan što se pokazalo i na ovom treningu.

Velika motivisanost i zainteresovanost učesnika/ica tokom treninga davala je dodatnu snagu i podsticaj trenerskom timu i učinila da tri i po dana proteknu u vrlo konstruktivnoj i radnoj atmosferi.

Neki/e od učesnika/ica po prvi put su se susreli/e sa ovakvim načinom rada, baziranom na razmjeni mišljenja i iskustava, interaktivnom radu u kojem nema gotovih rješenja. Ovakav način rada rado je prihvaćen. Učesnici/ice su istakli njegovu vrijednost i značaj u svom budućem radu, kako sa mladima tako i sa svojim kolegama/icama iz škola.

Teme koje su obrađivane tokom treninga kroz radionice su: nenasilna komunikacija, timski rad, percepcija i razumijevanje sukoba, nasilje i moć. U toku rada na ovim temama otvorila su se brojna pitanja na kojima postoji potreba da se još radi jer zbog kratkoće trajanja treninga sva pitanja nisu obrađena. Trenerski tim neke od uočenih momenata i pitanja vidio je kao smjernice za rad u drugom dijelu treninga za kojim postoji veliko interesovanje i samih učesnika/ica. Neka od pitanja na kojima treba da se radi su sukob, posebno na onim vrstama

sukoba karakterističnim za školsku sredinu, nasilje i moć (akcenat na stuktornom nasilju). U drugom dijelu treninga planirano je da se radi na temama kao što su: predrasude, identitet, nacionalni identitet, kako bi cijeli ovaj proces bio potpuno zaokružen.

Dokumentacija koja sadrži detaljne opise radionica i svih dešavanja tokom treninga biće poslana učesnicima/icama. Kroz radionicu evaluacije i kroz popunjavanje evaluacionih upitnika učesnici/ice su dali/e svoja mišljenja o radu i učešću na ovom treningu.

Navodimo neke od njih:

Koje je Vaše najvažnije iskustvo sa ovog treninga?

- *Interaktivni rad.*
- *Interesantna razmjena mišljenja, upoznavanje ljudi iz drugih regija, razvijanje senzibilnosti i nijansiranje nasilja i moći.*
- *Nema tačnih i netačnih odgovora, već je svaka osoba svijet za sebe i samim tim različita mišljenja o istoj stvari imaju istu težinu i vrijednost.*
- *Promjena stavova, upoznavanje sa novom grupom ljudi, prihvatanje različitosti, rad na sebi.*
- *Slobodna komunikacija i razmjena mišljenja, saradnja i želja da razumemo jedni druge.*
- *Na ovom treningu shvatila sam koliko je važna saradnja međusobna komunikacija, tolerancija, poštovanje ličnosti. Na taj način većina problema se može riješiti. Moramo znati da slušamo i razumijemo, kako bi pronašli rješenje.*

Šta mislite da ste naučili na ovim radionicama? Šta mislite da od naučenog možete primijeniti u svom radu i životu?

- *Znam da ono što sam čula i videla mogu primeniti u svim aspektima društvenog života (to i činim).*
- *Naučio sam kako se radi u formi radionice, koju mogu da primenim i u svom radu. Da mogu da iskoristim timski rad u svom radu, poboljšati komunikaciju i konstruktivni dijalog.*
- *Naučila sam da je preispitivanje sopstvenog mišljenja i ideja važan činioć ka sprečavanju konflikata.*

(Autorke: Alma Džafić & Tijana Gnjidić)

CNA veoma pozdravlja povratne informacije, sugestije,
pitanja i kritike u vezi sa ovim izveštajem i našim radom uopšte.
Vaša razmišljanja su nam od pomoći!
Hvala vam.

*Zahvaljujemo se svima koji su podržali projekat KURVE Wustrow - Centar za nenasilnu akciju,
finansijski ili svojim angažovanjem koje je omogućilo ovaj projekat i pomoglo da se osigura njegova
primena kao i svima onima koji su bili sa nama u svojim mislima.*

POSEBNO HVALA:

Auswärtiges Amt - German Federal Ministry of Foreign Affairs
Berghof Stiftung & Berghof Research Institute for Creative Conflict Management
Cara Gibney
Celia McKeon
Centar za mirovne studije Zagreb
CNA ured u Sarajevu
Goran Božičević
Gordan Bodog
Martina Fischer
Natascha Zupan
Nina Vukosavljević
Quaker Peace and Social Witness London
Swiss Federal Department of Foreign Affairs

svim učesnicima i učesnicama treninga

Helena Rill
Ivana Franović
Milan Colić Humljan
Nenad Vukosavljević

za Centar za nenasilnu akciju

u Beogradu, juna 2003.

Ovaj izveštaj može se slobodno distribuirati uz znanje izvora.